

RECENZJA
OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH
PANA DR. MICHAŁA BILIŃSKIEGO,
o której mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2, 3 ustawy z 20. lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie
wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r., poz. 478)

Niniejsza recenzja została przygotowana w związku z powołaniem komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Panu dr. Michałowi Bilińskiemu w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne oraz wyznaczeniem mnie na recenzenta w tym postępowaniu na podstawie uchwały Rady Doskonałości Naukowej z 25. października 2021 r. o wyznaczeniu części składu komisji habilitacyjnej.

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA NAUKOWA HABILITANTA

Pan dr Michał Biliński uzyskał tytuł zawodowy magistra prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po odbyciu studiów doktoranckich, na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej pt. „Państwo a sport. Węzłowe zagadnienia prawne” napisanej po kierunkiem naukowym Pani prof. dr hab. Anny Walaszek-Pyziół uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych na podstawie uchwały Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego z 24. października 2011 r.

Od początku swojej kariery naukowej Habilitant związany jest z Uniwersytetem Jagiellońskim. W 2002 r. podjął tu pracę jako asystent w Katedrze Publicznego Prawa Gospodarczego na Wydziale Prawa i Administracji, a następnie, po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych kontynuował zatrudnienie na stanowisku adiunkta, gdzie pracuje do dnia dzisiejszego.

Pan dr Michał Biliński prowadzi badania naukowe; jest lub był kierownikiem lub wykonawcą kilku krajowych i międzynarodowych projektów naukowych. Jest autorem lub redaktorem blisko 40 publikacji naukowych. Swoje prace publikuje w językach obcych, także w zagranicznych wydawnictwach. W 2019 r. odbył staż naukowo – dydaktyczny w Katedrze Prawa Finansowego i Gospodarki Narodowej na Wydziale Prawa Uniwersytetu Masaryka w Brnie, a w 2007 r. prowadził zajęcia z prawa gospodarczego na Uniwersytecie *Tres de Febrero* w *Buenos Aires*.

Uczestniczy w życiu naukowym także poprzez aktywny udział w licznych konferencjach i seminariach naukowych.

Swoje zainteresowania naukowe przekłada na praktykę. Jego aktywność obejmuje także działalność organizacyjną. Jest opiekunem naukowym Koła Prawa Sportowego Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, wspierał naukowo i organizacyjnie studencką organizację naukową ELSA. Udzielał się na rzecz społeczności lokalnych współpracując z OIRP w Krakowie, prowadząc nieodpłatną działalność dydaktyczną w małopolskich szkołach średnich, publikując artykuły o charakterze popularnonaukowym.

Od 12. stycznia 2012 r. Pan dr Michał Biliński jest wpisany na listę radców prawnych Okręgowej Izby Radców Prawnych w Krakowie.

Za swoją działalność *pro publico bono* odznaczony został przez OIRP w Krakowie Srebrną Odznaką „Zasłużony dla Samorządu Radców Prawnych”.

Jest członkiem Rady Naukowej Fundacji Instytut *Animus* oraz Polskiego Towarzystwa Badania Gier.

II. OSIĄGNIĘCIA HABILITANTA PO UZYSKANIU STOPNIA DOKTORA

1. Dorobek naukowy po doktoracie

Dorobek naukowy Pana dr Michała Bilińskiego obejmuje łącznie ok. 40 publikacji naukowych, udział w kilku (7) projektach naukowych (krajowych i międzynarodowych) oraz udział w konferencjach naukowych. Wśród publikacji Habilitanta znajdują się artykuły, książkowe opracowania wieloautorskie oraz redakcja kilku prac zbiorowych. Autor opublikował 4 opracowania w językach obcych (j. angielski i j. niemiecki). W ramach

publikacji Habilitant wskazał jako kluczową dla postępowania habilitacyjnego monografię „Sport elektroniczny. Charakter prawny”.

Praca naukowa Habilitanta zasadniczo koncentruje się wokół problematyki publicznego prawa gospodarczego.

Od początku pracy naukowej, głównym przedmiotem badań prowadzonych przez Habilitanta jest prawo sportowe. Problematyka ta wyraźnie dominuje w Jego dorobku naukowym (jedna monografia, udział w książkowym opracowaniu zbiorowym, 15 artykułów, liczne hasła w trzech naukowych opracowaniach encyklopedycznych). Wskazane przez Habilitanta osiągnięcie naukowe, o którym mowa w ar. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20. lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2021.478 t.j.), stanowi kontynuację Jego badań w tym zakresie. W tym kontekście, monografia „Sport elektroniczny. Charakter prawny” jest też swoistym ukoronowaniem wieloletnich prac badawczych Habilitanta. Pierwsze artykuły z zakresu prawa sportowego Habilitant opublikował jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora nauk prawnych w 2011 r. (Spółka celowa – forma organizacyjna realizacji celu publicznego w ramach Przedsięwzięć EURO 2012 (w:) Instrumenty i formy prawne działania administracji gospodarczej, red. B. Popowska, K. Kokocińska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Seria Prawo nr 170, Poznań 2009; Węzłowe problemy konkurencji w prawie sportowym (w:) Europeizacja publicznego prawa gospodarczego, red. H. Gronkiewicz-Waltz, J. Jaroszyński, Warszawa 2011 r.). Zainteresowania w obrębie prawa sportowego kontynuował także w kolejnych latach przygotowując i publikując liczące się w polskiej doktrynie prawa sportowego publikacje (Leksykon prawa sportowego, red. Leciak, Warszawa 2017 r., Prawo sportowe, red. M. Leciak, Warszawa 2018 r., E-sport. Aspekty prawne, red. Ł. Klimczyk, M. Leciak, Warszawa 2020 r.).

Warto podkreślić, że liczne publikacje Habilitanta (w tym wyżej wymienione) powstały we współpracy naukowej z przedstawicielami różnych ośrodków naukowych w kraju i za granicą. To ważna cecha Habilitanta, zwłaszcza, że obecnie funkcjonujący system oceny pracowników naukowych nie sprzyja tworzeniu wspólnych publikacji. Widać, Habilitant wyżej ceni konstruktywne kontakty naukowe niż systemowo uzasadnione, choć egocentryczne dążenie do „zbierania” punktów. Przykładem otwartości Habilitanta na współpracę z innymi ośrodkami naukowymi może być również książka pt. Arbitraż sportowy (M. Biliński, M. Jaś-Nowopolska, O. Zinkiewicz, Warszawa 2019 r.), która powstała w ramach grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego przyznanego Uniwersytetowi Gdańskiemu. Pan dr Michał Biliński jest także redaktorem lub współredaktorem opracowań

zbiorowych poświęconych prawu sportowemu (Prawne aspekty funkcjonowania federacji sportowych, Kraków 2014 r., Problemy ochrony prawnej sportowego dziedzictwa kulturowego i mechanizmy prawa sportowego, Kraków 2018 r.).

Obok prawa sportowego, jako asystent, a później adiunkt w Katedrze Publicznego Prawa Gospodarczego Uniwersytetu Jagiellońskiego interesował się także innymi zagadnieniami właściwymi dla publicznego prawa gospodarczego. Wśród nich można wyróżnić trzy zasadnicze płaszczyzny publikacji Habilitanta. Pierwsza obejmuje problematykę podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, druga regulacje hazardowe, natomiast trzecia prawo turystyczne.

Problematyka działalności gospodarczej stanowi kardynalne pole badawcze dla każdego pracownika naukowego zajmującego się publicznym prawem gospodarczym. Dojrzałość naukowa Pana dr. Michała Bilińskiego na tym polu została dostrzeżona i doceniona przez redaktorów Systemu Prawa Administracyjnego, prof. R. Hausera, prof. Z. Niewiadomskiego oraz prof. A. Wróbla, którzy zgodzili się na zaproszenie Habilitanta do opracowania wybranych części rozdziałów tego Dzieła (Tom 8a, Publiczne Prawo Gospodarcze, red. Tomu: J. Grabowski, L. Kieres, A. Walaszak-Pyziół). System Prawa Administracyjnego doczekał się aktualizacji w 2018 r., w której swój udział znów miał Pan dr Michał Biliński. Dorobek Habilitanta zauważony został również przez zespół niezależnych ekspertów, czego efektem był Jego udział w krajowych i międzynarodowych projektach naukowych. W tym miejscu warto odnotować, że Habilitant jest wykonawcą grantu naukowego „Gospodarka w synergii prawa gospodarczego, finansowego i prawnej ochrony środowiska” (projekt finansowany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach projektu „Doskonała nauka”, Nr DNK/SP/468249/2020), a także uczestniczył w pracach nad międzynarodowym grantem naukowym „Wolność działalności gospodarczej w polskiej i niemieckiej kulturze prawnej”. Efektem współpracy w tym zakresie jest dwujęzyczna publikacja „Wolność działalności gospodarczej w polskiej i niemieckiej kulturze prawnej. Perspektywa komparatystyczna” pod redakcją M. Jaś-Nowopolskiej, E. Przeszło oraz Habilitanta.

Druga płaszczyzna zainteresowań naukowych Habilitanta w obrębie publicznego prawa gospodarczego dotyczy prawa hazardowego. Regulacje prawa hazardowego wydają się szczególnie bliskie Habilitantowi z uwagi na relatywnie bliskie związki gier hazardowych ze sportem elektronicznym, który stanowi główny przedmiot Jego zainteresowań. W tym zakresie Habilitant opublikował rozdział „Obowiązki informacyjne w ramach działalności z zakresu urządzania gier hazardowych przez Internet” w monografii „Informacje gospodarcze, studium prawne” pod red. A. Walaszek-Pyziół, wyd. C.H. Beck 2018 r. Jest także autorem

artykułu „Wykonywanie monopolu państwa w zakresie urządzania gier hazardowych”, opublikowanego w Przeglądzie Naukowym *Disputatio*, tom XXV, nr 1/2018. Ponadto, Habilitant opracował hasła z zakresu prawa hazardowego w Wielkiej Encyklopedii Prawa (Tom XVII pt. Prawo Publiczne Gospodarcze, red. A. Walaszek-Pyziół, Warszawa 2019 r.).

Trzecia grupa publikacji Habilitanta koncentruje się wokół problematyki właściwej prawu turystycznemu. W tym zakresie Habilitant opublikował kilka artykułów poświęconych głównie usługom turystycznym. Swoją uwagę skupił między innymi na nowych typach usług świadczonych w branży turystycznej (Wyprawa partnerska – nowy rodzaj działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych (w:) Nowe typy usług w działalności turystycznej (red. A. Walaszek-Pyziół, T. Długosz, Warszawa 2014 r.), czy organizacji imprez sportowych na terenach parków narodowych (rozdział w „Prawne aspekty podróży i turystyki – historia i współczesność. Prace poświęcone pamięci Profesora Janusza Sondla”, red. P. Cybula, Kraków 2018 r.). W nurt rozważań dotyczących świadczenia usług turystycznych wpisuje się również współautorstwo Habilitanta monografii „Prawne aspekty bezpieczeństwa w górach – turystyka, rekreacja, sport” (red. P. Cybula, Kraków 2013 r.), w której jest autorem rozdziału pt. „Problem prywatyzacji PKL S.A. z perspektywy bezpieczeństwa osób korzystających z jej usług”. Podobnie, jak w przypadku prawa hazardowego, tak i w zakresie prawa turystycznego Habilitant jest autorem kilka haseł w Wielkiej Encyklopedii Prawa (Tom XVII pt. Prawo Publiczne Gospodarcze, red. A. Walaszek-Pyziół, Warszawa 2019 r.).

Obok wskazanych wyżej trzech głównych nurtów badawczych, Habilitant zajmował się także problematyką prawa samorządu terytorialnego. W tym zakresie nawiązał współpracę z dwoma Uniwersytetami: Gdańskim oraz Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach. Owocem współpracy z przedstawicielami ww. Uniwersytetów tj. odpowiednio dr Hanną Wolską oraz prof. nadzw. dr hab. W. Gonetem jest otwarty cykl publikacji tych trojga Autorów poświęconych gospodarce komunalnej (Gospodarka komunalna. Problematyka realizacji zadań publicznych, Warszawa 2020 r.; Kontrola oraz nadzór dotyczący realizacji zadań z zakresu gospodarki komunalnej, Warszawa 2020 r.). Warto przy tym zwrócić uwagę, że ostatnia z ww. publikacji powstała jako efekt realizacji wspólnie uzyskanego przez ww. trójkę Autorów grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego). Ponadto, Habilitant opublikował rozdział pt. „Jednostki samorządu terytorialnego a sport. Wspieranie i działalność gospodarcza” w monografii „Działalność gospodarcza jednostek samorządu terytorialnego” (red. M. Stec, M. Mączyński, Warszawa 2016 r.) oraz jest autorem haseł

odnoszących się do problematyki gospodarki komunalnej w Leksykonie Prawa Gospodarczego Publicznego (Warszawa 2019 r., wyd. 4).

Innym nurtem zainteresowań Habilitanta jest problematyka publicznoprawnych aspektów wykonywania zawodów zaufania publicznego. Badania w tym zakresie Habilitant realizuje w ramach dwóch międzynarodowych grantów naukowych (we współpracy z partnerami czeskimi oraz niemieckimi). Efektem prowadzonych badań są wystąpienia Habilitanta w czasie międzynarodowych seminariów poświęconych problematyce transgranicznego wykonywania zawodów prawniczych w Unii Europejskiej oraz opublikowane w języku angielskim artykuły dotyczące specyfiki zawodu zaufania publicznego na gruncie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz przyjętym w Polsce zasadom finansowania działalności samorządów zawodowych. Ponadto, wkrótce powinna ukazać się monografia „Aksjologia Prawa Gospodarczego Publicznego” pod red. A. Powalowskiego, w której Habilitant jest autorem rozdziału pt. Podstawy aksjologiczne regulacji wykonywania tzw. zawodów zaufania publicznego.

Łączny dorobek publikacyjny Habilitanta nie jest obszerny. Jego publikacje cechuje wyważenie, rozsądna analiza podnoszonych argumentów oraz często zasadne postulaty *de lege ferenda*. Habilitant zgrabnie łączy praktyczną wiedzę z pogłębioną analizą prawną. Dobór tematów opracowań nie jest przypadkowy. Habilitant wybiera interesujące problemy prawne zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Przedstawiane w pracach Habilitanta poglądy zwykle poparte są należycie przywołaną bibliografią lub orzecznictwem sądowym. Nieco skromniej Habilitant sięga do tych źródeł w opracowaniach niemonograficznych. Choć większość artykułów Habilitanta została opublikowana w nisko punktowanych czasopismach, ich wartość merytoryczna jest wysoka. Można przypuszczać, że przy wyborze wydawnictw Autor kierował się bardziej kryterium terminu publikacji, a co za tym idzie aktualnością swoich prac, niż kryterium ilości punktów przypisanych poszczególnym czasopismom naukowym. To ze wszech miar słuszna decyzja.

2. Rozprawa habilitacyjna

Centralne miejsce w dorobku naukowym Habilitanta po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych zajmuje monografia pt. „Sport elektroniczny. Charakter prawny”. Monografia ta stanowi nowatorskie ujęcie dotąd nie opracowanej w takim zakresie i w takim ujęciu

problematyki e-sportu. Pracę cechuje kompleksowość oraz wielopłaszczyznowość poruszanych w niej zagadnień.

Warto zauważyć, że przemiany społeczne ostatnich lat wraz z rozwojem technologicznym istotnie przebudowały model aktywności większości ludzi, nie wyłączając z tego sportu. Pandemia, której doświadczamy od dwóch lat dodatkowo przyspieszyła procesy digitalizacji naszego życia. Z tej perspektywy, wybór przez Habilitanta problematyki e-sportu jako głównego przedmiotu badań już wiele lat wcześniej można postrzegać niemalże w kategoriach prekognitywnych. Wybór tematu pracy w pełni zasługuje na uznanie. Jest on nie tylko niezwykle aktualny, ale także nie pozbawiony wielu wątpliwości i kontrowersji prawnych, mających bezpośrednie przełożenie na praktykę stosowania prawa sportowego. Jego przygotowanie wymagało przanalizowania wielu regulacji prawnych, w tym z zakresu prawa publicznego i prywatnego. Dodatkowe trudności interpretacyjne może rodzić i rodzi wyymykające się standardowo przyjmowanym dotychczas klasyfikacjom nowe, normatywnie określone pojęcie sportu.

Wywody oparte zostały na pięciu głównych zagadnieniach, które Autor uznał za wiodące dla przyjętego tematu pracy. I tak pracę otwiera rozdział poświęcony ogólnej charakterystyce podstawowych pojęć związanych z nowo wprowadzoną do polskiego porządku prawnego definicją sportu. Dalej Habilitant analizuje pozycję e-sportu w ramach regulacji dotąd tradycyjnie rozumianego pojęcia sportu. Dwa pierwsze rozdziały stanowią swoiste wprowadzenie do problematyki. Na kartach kolejnych trzech rozdziałów Habilitant przedstawia wątpliwości, jakie powstają w związku z zaklasyfikowaniem sportu elektronicznego do szerszej kategorii sportu w ogóle. W konsekwencji, kolejne, trzecie zagadnienie tworzące trzon rozważań Habilitanta w ramach tematu pracy poświęcone zostało relacji sportu elektronicznego i hazardu, zwłaszcza w kontekście ograniczeń w podejmowaniu działalności gospodarczej wynikających z prawa hazardowego. W czwartym rozdziale Habilitant przedstawia grę elektroniczną (komputerową), jako możliwy przykład sportu elektronicznego w kontekście regulacji prawno-autorskich. Ostatni rozdział koncentruje się na zagadnieniach związanych z finansami oraz prawnymi możliwościami budowania struktur organizacyjnych w sporcie elektronicznym.

Zdaniem Habilitanta, analiza przyjętych jako tytuły rozdziałów zagadnień pozwala ocenić charakter prawny sportu elektronicznego, co stanowi temat pracy. We wstępie Habilitant zmienia jednak nieco cel badawczy pracy w stosunku do jej tytułu, wskazując, że jest nim ustalenie charakteru prawnego działalności z zakresu sportu elektronicznego (s. 3), nie precyzując jednak bliżej o jaką działalność chodzi (organizatora zawodów w zakresie sportu

elektronicznego, uczestników takich zawodów, twórcy określonej elektronicznej gry sportowej, czy tworzenia organizacji związanej z określonym rodzajem sportu elektronicznego lub gry). Dalej Habilitant rozwija swoją myśl, przyjmując, że zasadniczym celem badań jest wskazanie prawnych odmienności branży sportu elektronicznego w stosunku do tradycyjnie rozumianego sportu. W tym zakresie mam poważne wątpliwości. Uważam, że przedmiot badań powinien być zdecydowanie bardziej jednoznacznie określony. Tytuł pracy wskazuje na charakter prawny sportu elektronicznego. Takie ujęcie tematu wydaje się być najszerszym opracowaniem wybranego problemu. Jeśli jednak Autor chciał się skoncentrować jedynie na wybranej, precyzyjnie określonej działalności w ramach sportów elektronicznych, powinno to znaleźć odzwierciedlenie w tytule pracy. Doprecyzowanie przez Habilitanta, zgodnie z którym kardynalnym założeniem pracy jest omówienie rozbieżności pomiędzy sportem tradycyjnym a sportem elektronicznym, choć mieści się w obrębie szeroko zakreślonego tytułu pracy, znów przesuwa jej akcenty na zupełnie inne zagadnienia. Omówienie charakteru prawnego jakiegokolwiek instytucji czy konstrukcji prawnej wymaga dogłębnej kompleksowej a zarazem szczegółowej analizy przepisów prawa. Habilitant ma pełną tego świadomość (s. 4), jednak praca ta musi mieć jednoznacznie określony przedmiot, z czym Autor wyraźnie sobie nie poradził. Ma to swoje konsekwencje dla przejrzystości prowadzonych w pracy wywodów w świetle tytułu pracy lub przedmiotu badań Autora.

Jak przyjmuje Habilitant, praca oparta została na trzech założeniach badawczych. Pierwsze wskazane przez Niego założenie, bliższe jest jednak raczej terminologicznemu określeniu zakresu znaczeniowego kluczowych dla pracy pojęć takich jak sport, sport elektroniczny, gra oraz gra elektroniczna. W obrębie prowadzonych tu rozważań (rozdział II) Habilitant dochodzi do wniosku, który mógłby być tezą badawczą, zgodnie z którym brak jest podstaw do umieszczania sportu elektronicznego w obrębie - jak to nazywa interwencjonistycznego – modelu regulacji sportu.

Drugim, tu już po części prawidłowo nazwanym, założeniem badawczym jest teza Habilitanta, zgodnie z którą przynajmniej niektóre rodzaje sportu elektronicznego mogą lub powinny podlegać regulacji prawa hazardowego.

Trzecie założenie badawcze sprowadza się do twierdzenia, w myśl którego przyporządkowanie sportu elektronicznego (gry elektronicznej) normom prawa autorskiego determinuje odmienną od ustalonej dla sportu tradycyjnego strukturę organizacyjną sportu elektronicznego.

Wydaje się, że z perspektywy przyjętego tematu pracy kluczowym dla monografii zagadnieniem jest ustalenie rozumienia pojęcia „charakter prawny”. Sposób pojmowania tego terminu powinien determinować kształt pracy oraz zakres wybranych do analizy problemów, czy bardziej szczegółowych zagadnień. Niestety we wstępie brakuje szerszego wyjaśnienia tej kwestii. Konsekwencją ustalenia zakresu znaczeniowego tego pojęcia oraz fundamentalnych w tym kontekście dla pracy cech sportu elektronicznego pozwoliłoby na precyzyjne ustalenie zagadnień tworzących trzon pracy. Tymczasem struktura pracy wskazuje na bardziej prawnoporównawczy niż dogmatyczny charakter opracowania. W tym zakresie mam wątpliwości, czy tematy poszczególnych rozdziałów monografii odzwierciedlają istotę zamierzeń Habilitanta, niezależnie od wskazanych wyżej rozbieżności dotyczących określenia przedmiotu przeprowadzonych w pracy badań. Niezależnie od powyższego, należy podkreślić, że badanie charakteru prawnego w ogóle może dotyczyć regulacji prawnych określonego instrumentu prawnego, czy konstrukcji prawnej, a nie samego przedmiotu, jakim jest w tym przypadku - sport elektroniczny.

Praca składa się z pięciu rozdziałów oraz wstępu.

Mając na względzie powyższe uwagi, w ramach wprowadzenia Autor przedstawił główny cel badawczy, problemy badawcze, przedstawił strukturę pracy, a na koniec krótko omówił zastosowane metody badawcze.

Pierwszy rozdział, otwierający monografię, stanowi wprowadzenie do problematyki. Habilitant określił w nim pojęcie i istotę sportu oraz sportu elektronicznego z perspektywy jego prawnej regulacji. Odniósł się przy tym szeroko do bogatej literatury i orzecznictwa. Rozdział przybliży czytelnikowi podstawowe pojęcia, mechanizmy oraz cechy sportu oraz tzw. *gaming'u*, w tym sportu elektronicznego. Habilitant stawia tezę, zgodnie z którą zasadniczą cechą sportu elektronicznego jest środowisko, w jakim jest on uprawiany. Dalsze wywody prowadzą Go do wniosku, że sport elektroniczny bazuje na rywalizacji, co z kolei wyklucza z zakresu znaczeniowego sportu elektronicznego wszelką aktywność jedynie rekreacyjną w ramach gier elektronicznych. W tej części pracy co do zasady podzielałam poglądy Habilitanta. Zgadzam się z Jego wątpliwościami dotyczącymi normatywnej definicji sportu oraz w ogóle możliwościami definicyjnego uchwycenia zjawiska, jakim jest sport. Ma to niestety kluczowe znaczenie dla dalszych ustaleń w kontekście rozumienia sportu elektronicznego, w ramach którego Autor uznaje tylko taką aktywność, która oparta jest na rywalizacji, współzawodnictwie. Choć przychyliłam się do prawnego stanowiska Habilitanta w tym zakresie, dysonans pomiędzy regulacją prawną a aksjologicznymi podstawami sportu w

ogóle wydają się w tym miejscu zbyt duże. Nie jest to jednak polemiczny argument w dyskusji z poglądami Habilitanta, a jedynie stwierdzenie – jak sądzę faktów.

Drugi rozdział koncentruje się na umiejscowieniu sportu elektronicznego w świetle definicji sportu wynikającej z ustawy o sporcie (art. 2 ust. 1 a ustawy z 25. czerwca 2010 r.). Rozdział otwierają informacje dotyczące definicyjnej charakterystyki sportu elektronicznego. Habilitant bada trzy przesłanki uznania określonej aktywności za sport w kontekście sportu elektronicznego. Słusznie, nie bez pewnych wątpliwości i zastrzeżeń dochodzi do wniosku że co do zasady uprawianie tzw. sportu elektronicznego może wyczerpywać przesłanki pozwalające uznać taką aktywność za sport w rozumieniu ustawy o sporcie. Każda z tych przesłanek rodzi jednak liczne zastrzeżenia i wątpliwości potencjalnie kwestionujące zasadność przyjętego poglądu. Habilitant jest w pełni świadom takiego stanu rzeczy. Po tych ustaleniach poddaje analizie możliwość tworzenia e-sportowych struktur organizacyjnych na podstawie ustawy o sporcie, wsparcia finansowego sportu elektronicznego, zwalczania dopingiu oraz organizacji imprez masowych w obrębie sportu elektronicznego. Słuszne są tu Jego uwagi dotyczące prawnych możliwości tworzenia struktur organizacyjnych w zakresie „interwencjonistycznego” modelu zadań realizowanych przez związki sportowe. Poza sporem jest natomiast możliwość funkcjonowania organizacji sportu elektronicznego w ramach - posługując się nomenklaturą zaproponowaną przez Habilitanta - „wolnościowej” części modelu sportu. Poczynione w tym miejscu ustalenia wydają się aktualne w dniu dzisiejszym oraz w najbliższej przyszłości. Nie można jednak wykluczyć zmian w tym zakresie w dłuższej perspektywie. Warto bowiem zwrócić uwagę na dynamicznie wzrastającą wartość rynku gier elektronicznych w Polsce (w 2020 r. szacowana wartość tego rynku wynosiła 2,5 mld zł) i na świecie (w 2021 r. - 176 mld USD). Podzielim także pogląd Habilitanta wyrażony w tej części pracy, dotyczący wątpliwości w zakresie konstytucyjnych podstaw finansowego wspierania sportu elektronicznego w kontekście powiązania kultury fizycznej i konstytucyjnie zagwarantowaną profilaktyką prozdrowotną.

Kolejne rozdziały stanowią swoiste porównanie sportu elektronicznego z odpowiednimi, bliskimi mu regulacjami prawnymi. Do takich Habilitant zaliczył prawo hazardowe oraz prawo autorskie.

Rozdział trzeci poświęcony został relacji prawa hazardowego i prawa sportowego w części dotyczącej sportu elektronicznego. Habilitant zasadnie dostrzega potencjalną zbieżność przedmiotu regulacji - przynajmniej w pewnym zakresie - gier hazardowych oraz niektórych rodzajów sportu elektronicznego. Punktem wyjścia było ustalenie pojęcia gry hazardowej

oraz gry elektronicznej. W tym zakresie Habilitant sięga do regulacji prawnych, wykorzystuje przy tym orzecznictwo krajowych i międzynarodowych, europejskich sądów i trybunałów oraz poglądy doktryny. Omawiając najpopularniejsze Jego zdaniem gry elektroniczne wskazuje na ich odrębność w stosunku do poszczególnych kategorii gier hazardowych odmawiając im tym samym możliwości zaklasyfikowania do ściśle reglamentowanej działalności hazardowej. Dalej Autor wyodrębnia dwa mechanizmy funkcjonujące w ramach gier elektronicznych, których klasyfikacja prawna z punktu widzenia prawa hazardowego, przy pewnych założeniach mogłaby wskazywać na konieczność stosowania prawa hazardowego (tzw. *loot box* oraz *skin betting*). Polemizuje w tym zakresie ze stanowiskiem Ministra Finansów oraz stawia postulaty *de lege ferenda*, także uwzględniając przepisy prawa wykroczeń. Przywołane w tym miejscu przez Habilitanta argumenty wydają się być przekonujące.

W kolejnym, czwartym rozdziale Autor skupił uwagę na prawno-autorskie aspekty istoty i funkcjonowania sportu elektronicznego. Rozdział otwierają rozważania dotyczące ustaleń terminologicznych w kontekście specyfiki prawa autorskiego oraz szerokiego pojęcia „gra elektroniczna”, jako przedmiotu ochrony tym prawem. W tym zakresie Habilitant podkreśla bardzo daleko idącą specyfikę gier komputerowych, których autorstwo - z uwagi na skomplikowanie procesu tworzenia - niejednokrotnie jest bardzo trudne do ustalenia na gruncie prawa autorskiego. Zgadzam się z ustaleniami Habilitanta w zakresie kwalifikacji gry elektronicznej, jako utworu w rozumieniu prawa autorskiego. Szczególne bliskie są mi wywody Autora, w których wykazuje wielopłaszczyznowość procesu tworzenia gry elektronicznej oraz złożoność prawnej kwalifikacji produktu końcowego (gra elektroniczna a program komputerowy, gra elektroniczna a utwór audiowizualny, gra elektroniczna a zbiór utworów, czy utwór zbiorowy, utwór współautorski). Zaprezentowane tu wywody oparte o poglądy doktryny oraz orzecznictwo są niezwykle cenne, wyważone, podkreślają dojrzałość naukową Habilitanta, jednocześnie w pełni wskazują prawną złożoność zagadnienia, które Autor obrał za przedmiot swojej pracy. Poczynione w tej części rozdziału ustalenia stanowią podstawę dla wniosków, które Habilitant logicznie wyciąga na kolejnych kartach książki. Prawno-autorski kontekst sportu elektronicznego pozwala podkreślić różnice, jakie zachodzą między sportem tradycyjnym, a sportem elektronicznym. Habilitant czyni to skrupulatnie i konsekwentnie wykazując daleko idące rozbieżności pomiędzy tymi dwoma rodzajami sportu. Co więcej, Habilitant nie pominął także w swoich rozważaniach kwestii związanych z prawno-autorską analizą rozgrywki elektronicznej przypadku jej transmisji. Zagadnienie to, choć stanowi kwestię poboczną w stosunku do głównego nurtu pracy, to jednak odgrywa

istotną rolę w zjawisku, jakim jest sport elektroniczny. Choć nie jest to niemożliwe, to jednak trudno nie zgodzić się z wnioskami końcowymi Habilitanta, przedstawionymi pod koniec rozdziału. W obecnym stanie prawnym i faktycznym, prawno-autorskie regulacje wydają się rzeczywiście stanowić poważną barierę dla tworzenia organizacji sportowych na wzór tych, funkcjonujących w ramach sportu tradycyjnego.

Ostatni rozdział pracy dedykowany został działalności zarobkowej w ramach sportu elektronicznego. Rozdział wyraźnie podzielony został na dwie części – odnoszącej się do działalności osób fizycznych, oraz druga, do działalności gospodarczej organizacji w sporcie elektronicznym.

Na podstawie wcześniej poczynionych ustaleń, w pierwszej kolejności Habilitant wskazuje prawne możliwości zarobkowego uczestnictwa osób fizycznych w rozgrywkach z zakresu sportu elektronicznego. Za punkt wyjścia przyjmuje udział osób fizycznych w rozgrywkach sportu elektronicznego w charakterze przedsiębiorców. Analizując poszczególne przesłanki wymagane dla uzyskania statusu przedsiębiorcy w świetle ustawy prawo przedsiębiorców dochodzi do wniosku, zgodnie z którym e-sportowcy spełniający określone ww. ustawą przesłanki powinni zarejestrować się w CEIDG jako przedsiębiorcy. Ten sam wniosek wyprowadza w stosunku do sportowców uprawniających tradycyjny sport. Mam poważne wątpliwości co do słuszności stanowiska Habilitanta, zgodnie z którym każdy kto wykazuje aktywność w zakresie sportu elektronicznego (i konsekwentnie - analogicznie sportu tradycyjnego), jednocześnie spełniając przesłanki prowadzenia działalności gospodarczej powinien podlegać obowiązkowi rejestracyjnemu. O uzyskaniu statusu przedsiębiorcy przez określoną osobę nie powinno decydować jedynie automatyczne spełnienie wskazanych w ustawie prawo przedsiębiorców przesłanek, ale także - jeśli nie przede wszystkim - wola samego sportowca. Habilitant wydaje się być świadom wątpliwości, które podnoszę w tym miejscu, wskazując, że w odniesieniu do osób zajmujących się sportem rekreacyjnie, a nie profesjonalnie, obowiązek rejestracyjny nie powstaje (s. 207). Nie zawsze jednoznaczna wydaje się przy tym przesłanka profesjonalnego uprawiania sportu. Dalej Habilitant rozważa możliwość zakwalifikowania aktywności e-sportowej do kategorii wykonywania zawodu. Kolejne uwagi Habilitanta koncentrują się na specyfice aktywności e-sportowców w świetle omówionych wcześniej regulacji prawno-autorskich, a rzutujących bezpośrednio na odpowiednie regulacje prawa sportowego, zwłaszcza w zakresie struktur organizacyjnych sportu tradycyjnego. Tu wraca do uprzednio poczynionych ustaleń raz jeszcze podkreślając nieadekwatność rozwiązań prawa sportowego do specyfiki reguł rządzących udziałem w rozgrywkach sportu elektronicznego. Osobne miejsce poświęcił Habilitant analizie statusu

prawnego małoletniego sportowca (e-sportowca). Uwagi w tym zakresie są nieprzypadkowe, pogłębione i wartościowe. Habilitant sięgnął do rozwiązań krajowych i zagranicznych, zarówno z zakresu prawa pracy, jak i prawa przedsiębiorców. Nie umknęły Jego uwadze także regulacje prawno-podatkowe oraz wybrane zagadnienia dotyczące aktywności gospodarczej (sportowej, e-sportowej) w kontekście międzynarodowym. Relatywnie niewiele miejsca poświęca tym zagadnieniom, jednak wystarczająco dużo aby zakreślić bardzo ogólne ramy tego kontekstu działalności e-sportowców, czyniąc tym samym zawarte w pracy rozważania komplementarnymi.

Druga część rozdziału koncentruje się pojęciu organizacji e-sportowej, funkcjach e-sportu w świetle zasady wolności zrzeszania się oraz wolności zakładania przedsiębiorstw w sferze sportu elektronicznego. Habilitant wskazuje tu, że specyfika sportu elektronicznego determinuje odrębność prawnych możliwości tworzenia i funkcjonowania ewentualnych organizacji zajmujących się tym rodzajem sportu. Swoje argumenty wywodzi przy tym nie tylko z regulacji krajowych, ale także międzynarodowych i europejskich, w tym sięga również po orzecznictwo międzynarodowych organów wymiaru sprawiedliwości.

Pracę wieńczy zakończenie. W podsumowaniu pracy Autor umieścił zgrabną kompilację wniosków wynikających z przeprowadzonych badań. Nie jest to jednak suche powtórzenie podsumowań poszczególnych rozdziałów, a holistyczne odniesienie się do poruszanej w pracy problematyki sportu elektronicznego.

Sumując, monografia Pana dr Michała Bilińskiego pt. „Sport elektroniczny. Charakter prawny” stanowi interesującą lekturę, która istotnie wzbogaca dotychczasowy dorobek polskiej literatury prawniczej, zwłaszcza w obrębie problematyki sportowej.

III. OCENA DZIAŁALNOŚCI DYDAKTYCZNEJ, ORGANIZACYJNEJ I INNEJ, MAJĄCEJ ZNACZENIE W POSTĘPOWANIU

Habilitant posiada doświadczenie dydaktyczne przede wszystkim w zakresie prawa publicznego gospodarczego. Jest twórcą autorskiego wykładu monograficznego „Prawo turystyczne i prawo sportowe”. Przez wiele lat prowadził seminaria licencjackie oraz magisterskie na kierunku prawo i administracja. Łącznie wypromował ok. 150 prac licencjackich oraz 57 prac magisterskich. Udziela się także na niwie organizacyjnej swojej *Alma Mater*, gdzie od prawie 10 lat pełni funkcję opiekuna naukowego Koła Prawa Sportowego Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Organizował lub współorganizował liczne konferencje naukowe. Współpracował z największym stowarzyszeniem zrzeszającym wydziały prawa z Europy i innych kontynentów - stowarzyszeniem ELFA. Jest aktywny także poza Uniwersytetem, popularyzując prawo i naukę prawa. W tym zakresie współpracował z OIRP w Krakowie prowadząc zajęcia edukacyjne dla małopolskiej młodzieży. Aktywność Habilitanta dostrzegalna jest również w ramach współpracy międzynarodowej. Wyrazem tego są projekty naukowe realizowane we współpracy z zagranicznymi ośrodkami naukowymi, a także udział w projekcie „Szkoła Prawa Polskiego”, w ramach którego przeprowadził cykl wykładów na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. Iwana Franki we Lwowie. Jak już była mowa w części poświęconej ogólnej charakterystyce naukowej Habilitanta, Pan dr Michał Biliński przeprowadził także zajęcia z zakresu prawa gospodarczego w Uniwersytecie *Tres de Febrero* w *Buenos Aires*.

Niezależnie od powyższego, Habilitant jest członkiem kilku organizacji pozauniwersyteckich, w ramach których aktywnie realizuje strategię Uniwersytetu Jagiellońskiego w zakresie współpracy z otoczeniem społecznym, gospodarczym i rynkowym. Jego działalność w tej części jest nie tylko dostrzegana, ale równie wysoko oceniana, czego wyrazem są uzyskanego przez Habilitanta wyróżnienia i odznaczenia.

I. OCENA WKŁADU HABILITANTA W ROZWÓJ NAUKI PRAWA. WNIOSKI KOŃCOWE

Dorobek naukowy Pana dr Michała Bilińskiego jest zauważalny w wąskim gronie specjalistów z zakresu publicznego prawa gospodarczego, w tym zwłaszcza prawa sportowego. Przeprowadzone dotąd badania Pana doktora zasługują na pozytywną ocenę. Przedłożona do recenzji rozprawa habilitacyjna pt. „Sport elektroniczny. Charakter prawny” może być postrzegana jako mająca wpływ na polską doktrynę prawa gospodarczego w zakresie prawa sportowego. Dobór tematyki Jego prac oraz ich merytoryczna wartość pozwalają ocenić całościowo dotychczasowy dorobek naukowy Habilitanta jako znaczący dla rozwoju prawa. Nienaganny warsztat oraz rzetelność w prowadzonych pracach potwierdzają umiejętność samodzielnego prowadzenia badań.

Suma tych uwag pozwala uznać, że Habilitant spełnia określone art. 219. ustawy z 20. lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wymagania stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego. Po spełnieniu innych

przesłanek przewidzianych prawem możliwe i zasadne jest kontynuowanie postępowania habilitacyjnego.